

вачичне, В. В. Крылов, А. Малиновский, М. Г. Мальковский, Г. О. Матюшкин, Я. Петшель, Н. С. Полевой, Л. Д. Самыгин, Д. Д. Хан-Магомедов, И. Ханец, С.И. Цветков, Н. П. Яблоков; [под ред. Н. С. Полевого]. – М. : Юридическая литература, 1993. – 528 с.

23. Преступления, связанные с использованием компьютерной сети. Справочный документ для семинара-практикума. Десятый конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями. Вена, 10-17 апреля 2000 года [Электронный ресурс] // United Nations Crime and Justice Information Network. – Режим доступа: <http://www.uncjin.org/Documents/congr10/10r.pdf>

24. Селиванов Н. Проблемы борьбы с компьютерной преступностью // Законность. – 1993. – № 8. – С.37.

25. Системи оброблення інформації. Основні положення. Терміни та визначення : ДСТУ 2938-94. – [Чинний від 1996-01-01].– К. : Держспоживстандарт України, 1996. – 20 с.

26. Системы обработки информации. Термины и определения. – ГОСТ 15971-90. – Дата введения 01.01.92

27. Супруненко А.М. Кіберзлочинність як особливий вид протиправної діяльності / А.М. Супруненко, М.С. Гожий // Боротьба з інтернет-злочинністю : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Донецьк, 12-13 червня 2013 р.). – Донецьк : ДЮІ МВС України, 2013. – С. 55-57.

28. Тропина Т.Л. Киберпреступность: понятие, состояние, уголовно-правовые меры борьбы : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Владивосток, 2005. – 235 с.

29. Чирков Д.К., Саркисян А.Ж. Преступность в сфере высоких технологий: тенденции и перспективы // NB: Национальная безопасность. – 2013. – № 2. – С.160-181. DOI: 10.7256/2306-0417.2013.2.608. URL: http://e-notabene.ru/nb/article_608.html.

УДК 343.982.33

В.В. Бірюков

ВИЗНАЧЕННЯ ДИСТАНЦІЇ ПОСТРІЛУ І МІСЦЯ, ЗВІДКИ ЙОГО БУЛО ЗДІЙСНЕНО, ЗА СЛІДАМИ НА МІСЦІ ПОДІЇ

В статті розглянуто питання пошуку слідів застосування вогнепальної зброї, встановлення дистанції пострілу, та напрямку і місця звідки його було здійснено. Виділено три зони близького пострілу, розглянуто характер слідоутворення, в залежності від куту зустрічі кулі з перешкодою, а також ефект Виноградова при пострілі з далекої відстані.

Ключові слова: огляд місця події, вогнепальна зброя, дистанція пострілу, сліди пострілу, візування, ефект Виноградова, рановий канал.

В статье рассмотрены вопросы поиска следов применения огнестрельного оружия, установления дистанции выстрела, направления и места откуда он

был произведен. Выделены три зоны близкого выстрела, рассмотрены характер слеодообразования, в зависимости от угла встречи пули с преградой, а также эффект Виноградова при выстреле с дальней дистанции.

Ключевые слова: *осмотр места происшествия, огнестрельное оружие, дистанция выстрела, следы выстрела, визирования, эффект Виноградова, раневой канал.*

Abstract: This article describes how to search for traces of the use of firearms, the establishment of a distance shot, and place where it was produced. Three zones close shot, look at the leaving traces of weapons, depending on the angle between a bullet and a barrier as well as the effect of Vinogradov's the shot from long range.

Key words: *crime scene examination, firearms, a distance shot, the next shot, sight, Vinogradov effect, the wound channel.*

Встановлення істини в ході розслідування злочинів пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї доволі часто залежить від визначення дистанції пострілу, а також місця звідки його було здійснено. Вирішення таких питань потребує наявності у співробітників, що займаються розслідуванням, знань про зброю та сліди її застосування, методики та технології їх виявлення, фіксації, та уміння їх використання в розслідуванні. Розгляду указаних питань ми присвячуємо статтю.

Вогнепальні uszkodження можуть бути заподіяні з близької і далекої дистанції. Під дистанцією пострілу розуміють відстань від дульного зрізу ствола зброї або переднього торця його компенсатора (полум'ягасника та ін.) до ураженого об'єкта. Близькою вважається така дистанція, при якій на пошкодженій перешкоді навколо вхідного отвору виявляються додаткові сліди пострілу. Для більшості видів ручної стрілецької вогнепальної зброї ця відстань знаходиться в межах до 150-200 см. Однією з різновидів близької дистанції є постріл впритул, під яким розуміють постріл зі зброї, дульний зріз якої упирається в об'єкт. Ознакою подібного пострілу є мала зона відкладення кіптяви. При щільному (герметичному) упорі така зона утворюється у вигляді кільця шириною до 0,5 см. Якщо постріл здійснено під кутом, то вона виглядає у вигляді овалу, причому чим гостріше кут, утворений віссю каналу ствола і площиною ураженого об'єкта, тим більше овал. При пострілі впритул спостерігаються значні порушення об'єкта, на ньому формується відбиток дульного зрізу ствола (штанцмарка), в рановому каналі можлива наявність пижів, мастила, кіптяви, зерен пороху, а в каналі ствола і на поверхні зброї – різних речовин від ураженого об'єкта [1 ; 136].

Куля завдає руйнівної дії на перепони на різних дистанціях в межах свого польоту поки має кінетичну енергію достатньої вражаючої сили. Її основна дія на перепону – механічна. При зустрічі з перешкодою, залежно від умов вона, утворює наскрізні, сліпі або дотичні uszkodження [2 ; 147]. Наскрізними прийнято називати такі пошкодження, які мають

вхідний і вихідний отвори, з'єднані кульовим каналом, сліпими - ті що мають тільки вхідний при цьому куля знаходиться в каналі. Дотичні залишаються при її контакті з перешкодою під кутом, при цьому куля не проникає в перешкоду, а як правило, йде у рикошет.

Визначення дистанції близького пострілу. Факт близького пострілу встановлюється по наявності на перешкоді слідів дії додаткових факторів пострілу. З усіх додаткових факторів на найбільшій відстані діють незгорілі порохові зерна та їх залишки (найбільш масивні частинки). За дальності їх дії визначають верхню межу близького пострілу. Для більшості видів вогнепальної зброї, при стрільбі бездимним порохом, вона не перевищує 1,5-2 м. Для мисливських рушниць при використанні димного пороху може досягати 3 м. На дальність розповсюдження додаткових слідів істотно впливають дульні коментарі, полум'ягасники, глушники та інші пристрої, що приєднуються до дульного зрізу ствола.

У межах близької дистанції, умовно дію додаткових факторів пострілу прийнято ділити на три зони, протяжність яких залежить від виду зброї і застосовуваних боєприпасів:

1. (3-5 см. від зрізу) - зона дії всіх додаткових чинників пострілу;

2. (від 3-5 до 25-30 см.) - зона механічної дії зерен пороху, відкладення кіптяви і частинок металу;

3. (від 25-30 см. до 3 м.) зона відкладення порохових зерен.

У межах першої зони проявляється дія всіх додаткових чинників пострілу. Вони діють на перешкоду при пострілі впритул і постріл з дуже близької відстані. При пострілі впритул основна частка газів і кіптяви проникає в ушкодження, тому площа зони окопчення може бути незначною. На характер пошкодження в межах цієї зони сильно впливає відстань.

Друга зона характеризується механічною дією зерен пороху в поєднанні з відкладенням кіптяви і металевих частинок.

У третій зоні виявляються порохові зерна або сліди їх удару.

У міру віддалення від дульного зрізу наявність додаткових факторів зменшується, при цьому зростає площа їх розсіювання [1, с. 142].

Характер і інтенсивність відкладення продуктів пострілу залежать від стану каналу ствола і боєприпасів, кліматичних умов (вологість, температура) і т. д.

У деяких випадках при огляді одягу потерпілого на внутрішніх поверхнях можуть бути виявлені сліди кіптяви, порошинки та інші мікрооб'єкти, тоді як на зовнішній поверхні вони відсутні. При недбалому огляді вони можуть бути прийняті за сліди близького пострілу і, як наслідок, стати підґрунтям для помилкового висновку про постріл з близької дистанції. Між тим таке їх розташування свідчить про постріл з далекої дистанції. Це явище відоме у судовій балістиці як ефект Виноградова [3, с. 32]. Пояснюється воно тим, що сліди утворюються на внутрішніх поверхнях багатощарових перешкод при стрільбі з далекої відстаней, завдяки на-

явності зони завихрення за стрімко летючою кулею, у якій зосереджуються частки кіптяви порошників та ін. мікроелементів. Саме ці елементи і утворюють сліди не на зовнішніх, а на внутрішніх поверхнях багатошарових перешкод.

Визначення дистанції і напрямку дальнього пострілу, тобто пострілу за межами дії додаткових факторів, являє собою складну експертну задачу.

Сторона перешкоди, з якої було здійснено дальній постріл, залежно від її матеріалу може бути визначена по наявності пасака обтирання, за напрямком волокон в кульовій пробойні, співвідношенню діаметрів кульових пробоїн на сторонах перешкоди, положенню частинок матеріалу, вибитих із перепони, й ін.. Наприклад, кульова пробойна у склі має вигляд воронки, що розширюється до вихідного отвору, вихідний отвір в дереві характеризується відщепами.

Кут, під яким снаряд увійшов в перешкоду при далекому пострілі, може бути визначений за формою вхідного отвору, формою пасака обтирання або безпосередньо за напрямом кульового каналу. Сліди дальнього пострілу пострілу можуть бути використаними для встановлення послідовності пострілів, напрямку пострілу і місця звідки його було здійснено.

Важливе значення при розслідуванні злочинів, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, має визначення напрямку пострілу. Під напрямком пострілу розуміють напрямок руху снаряда, відповідно просторової орієнтації осі каналу ствола зброї на момент пострілу. Для його визначення необхідно встановити вхідне та вихідне пошкодження і кут зустрічі кулі з перешкодою. Напрямок пострілу функціонально пов'язаний з місцем, звідки було здійснено постріл [4, с. 168].

Визначення місця звідки було здійснено постріл, грає істотне значення для розслідування. На цьому місці можуть бути виявлені як зброя, боєприпаси і сліди пострілу (гільзи, викинуті і загублені набой), так і інші (сліди рук, ніг, недопалки, особисті речі особи що стріляла та ін.).

Для визначення місця дальнього пострілу існує кілька способів, вибір яких залежить від конкретних умов, наявності та характеру пошкоджень, місцевості, де сталася подія, та ін.

Не дивлячись на деякі недоліки, добре зарекомендував себе в слідчій практиці спосіб візування.

Візуванням визначають напрямок звідки було здійснено постріл, а в ряді випадків і безпосередньо встановлюють місце де знаходилась особа, що стріляла. Визначення точного місця на відкритій місцевості завдання досить складне – необхідно враховувати не тільки напрямок польоту, а й зріст особи (вибирати усереднені показники), при цьому вона могла вести стрільбу з коліна, стоячи або лежачи, перебувати на дереві та ін. В умовах населеного пункту це завдання спрощується – візир може вказати на конкретне вікно, стіну та ін. Умовою здійснення візування є наявність слідів

кулі що пройшла крізь дві легкі перепони (скло, деревину та ін), наскрізного сліду в першій легкій перешкоді і сліпого у твердій (напр. в стіні), або сліпого кульового каналу з яскраво вираженим напрямком. Його можна здійснити з використанням шнура, натягнутого по прямій між точками ушкоджень у бік пострілу, з використанням променю потужної лазерної указки, або трубки вставленої в пробійну. Прямуючи за відновленою таким чином умовною траєкторією польоту кулі в бік від виявлених пошкоджень шукають місце звідки було здійснено постріл [1, С. 145].

У разі застосування методу візування для встановлення місця пострілу необхідно враховувати можливість відхилення кулі від первісної траєкторії. Уявимо, що, пробивши першу перешкоду на місці події, куля відхилиться від початкового напрямку і тільки після цього потрапить у другу перешкоду. Помилка при визначенні місця пострілу в такому випадку може виявитися дуже істотною і виражатися в десятках і навіть сотнях метрів різниці між реальним місцем пострілу і тим місцем, на яке вкажуть результати візування. На подальшу траєкторію польоту снаряда істотно впливає кут зустрічі з поверхнею перешкоди. Так, при кутах зустрічі, рівних або близьких до 90 градусів, снаряди практично не змінюють свого напрямку руху (відхилення від первісної траєкторії не перевищують 3 градусів). Більш-менш значне відхилення починає проявлятися при величині кута зустрічі менше 60 градусів і зростає з його зменшенням. При цьому слід зазначити, що при кутах зустрічі кулі з поверхнею скла менше 45 градусів відхилення проявляється досить стійко (практично у всіх випадках).

Поряд з візуванням місце звідки було здійснено постріл може бути встановленим за напрямком польоту кулі, кутом її падіння і зустрічі з перешкодою, формою пробійни, вхідного і вихідного отворів. За вогнепальними пошкодженнями можна визначити кут зустрічі снаряда з ціллю і визначити її швидкість. Найбільш коректно на місці події вирішується завдання визначення кута зустрічі з перешкодою, при цьому з'ясовується, чи не змінилося положення об'єкта після його ураження. Коли снаряд уражає живу людину то практично завжди положення у якому знаходиться труп на момент огляду не відповідає тому у якому знаходилась людина до її ураження. Зауважимо, що тут виникає необхідність у використанні знань зовнішньої і ранової балістики.

При роботі зі слідами пострілу в першу чергу виникає необхідність у їх виявленні і відмежуванні від пошкоджень не вогнепального характеру - отворів пробитих пробоями, цвяхами, свердлами і т.п. Їх відмежувати можна за такими ознаками:

а) наявність ознак високошвидкісної ударної дії снаряда по перешкоді (наявність мінус-матеріалу, вибитих осколків з характерними розмірами і т.д.);

б) наявність паска обтирання кулі об стінки пробіони (пасок забруднення і металізації);

в) наявність слідів термічної дії порохових газів (опадання) і не згорілих в зерен пороху;

г) наявність відкладень не згорілих зерен пороху, кіптяви (окопченнями) і частинок металу навколо ушкодження;

д) відкладення мастильних матеріалів навколо ушкодження.

Кульові пробіони, як правило, характеризуються формою близькою до кола або овалу, і розмірами близькими до діаметру снаряда що їх утворив. У пружних матеріалах (таких як деревина, пластмаса) за рахунок їх податливості пробіона може бути трохи менше діаметра снаряда, а у твердих і крихких матеріалах (таких як скло, кераміка, цегла), навпаки, мати більший діаметр, ніж куля, за рахунок розтріскування і осипання матеріалу по краях пробіони. У м'яких і пластичних матеріалах (таких як пластилін, мокра глина, свинець тощо) розміри пробіони можуть виявитися набагато більше діаметру снаряда завдяки гідродинамічному впливу кулі на бічні стінки пробіони.

Слід звернути увагу на необхідність точного визначення положення у просторі виявлених вогнепальних ушкоджень для забезпечення подальшої реконструкції місця події.

Говорячи про визначення дальності та напрямку пострілу доцільно відзначити, що в зарубіжних джерелах багато уваги приділяється визначенню напрямку пострілу по рановому каналу та бризкам крові жертви [3, С. 97, 98]. У ряді випадків такі сліди можуть суттєво вплинути на встановлення певних обставин події, що розслідується. Впровадження в практичну діяльність таких методів сьогодні є одним з актуальних завдань, що стоять перед вітчизняною криміналістикою.

Підводячи підсумки розглянутому зауважимо, знання працівниками правоохоронних органів особливостей утворення слідів пострілу з вогнепальної зброї складає реальні умови встановлення дистанції та напрямку пострілу, що в свою чергу сприяє встановленню інших обставин події і, як підсумок, істини по справам пов'язаним із застосуванням вогнепальної зброї.

Використана література:

1. Судебная баллистика и судебно-баллистическая экспертиза: Учебник / Стельмахов А.В., Сумарока А.М., Егоров А.Г., Сухарев А.Г. – Саратов: СЮИ МВД России, 1998 - 176с.

2. Судебная баллистика и судебно-баллистическая экспертиза: Практикум / Андреев А.Г., Жигалов Н.Ю., Латышов И.В., Зайцев В.Ф. и др. – Волгоград: ВА МВД России, 2003. 164 с.

3. Федоренко В.А. Актуальные проблемы судебной баллистики / В.А. Федоренко. - М.: Юрлитинформ, 2011 г. -208 с.

4. Ручкин В.А. Оружие и следы его применения. Криминалистическое учение: Монография. – М.: Юрлитинформ, 2003. 352 с.

УДК 341.45.343.132/351.746.2

Ю.М. Черноус

СПІЛЬНІ СЛІДЧІ ГРУПИ: ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ

Створення та діяльність спільних слідчих груп – це важливий захід міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, який полягає в узгодженій діяльності представників компетентних органів різних держав з метою розслідування злочинів міжнародного характеру. У статті розкриваються окремі правові та організаційні засади їх діяльності, наголошується на актуальності подальшого дослідження проблематики, розглядаються інші питання участі представників компетентних органів запитуючої держави при проведенні процесуальних дій на території запитуваної.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, спільна слідча група, компетентний орган, процесуальні дії.

Создание и деятельность совместных следственных групп – это важное мероприятие международного сотрудничества в уголовном производстве, которое предусматривает согласованную деятельность представителей компетентных органов различных государств с целью расследования преступлений международного характера. В статье раскрываются отдельные правовые и организационные основы их деятельности, отмечается актуальность дальнейшего исследования проблематики, рассматриваются другие вопросы участия представителей компетентных органов запрашивающего государства при проведении процессуальных действий на территории запрашиваемой стороны.

Ключевые слова: международное сотрудничество, совместная следственная группа, компетентный орган, процессуальные действия.

Establishment and operation of joint investigation teams – an important measure of international cooperation in the criminal proceedings, which is coordinated activities of the competent authorities of different states to investigate crimes of an international character. The article describes some of the legal and organizational framework for their activities, emphasizes the importance of further research issues are dealt with more participation of representatives of the competent authorities of the requesting State in proceedings conducted in the requested.

Key words: international cooperation, the joint investigation team, the competent authority proceedings.

У літературі до однієї із важливих умов швидкого, повного розслідування складних та багатоепізодних злочинів відносять груповий метод шляхом створення слідчих та слідчо-оперативних груп.

Різні питання діяльності слідчих та слідчо-оперативних груп досліджені у роботах Ю.П. Аленіна, С.В. Бажанова, Р.С. Белкіна, І.Ф. Гераси-